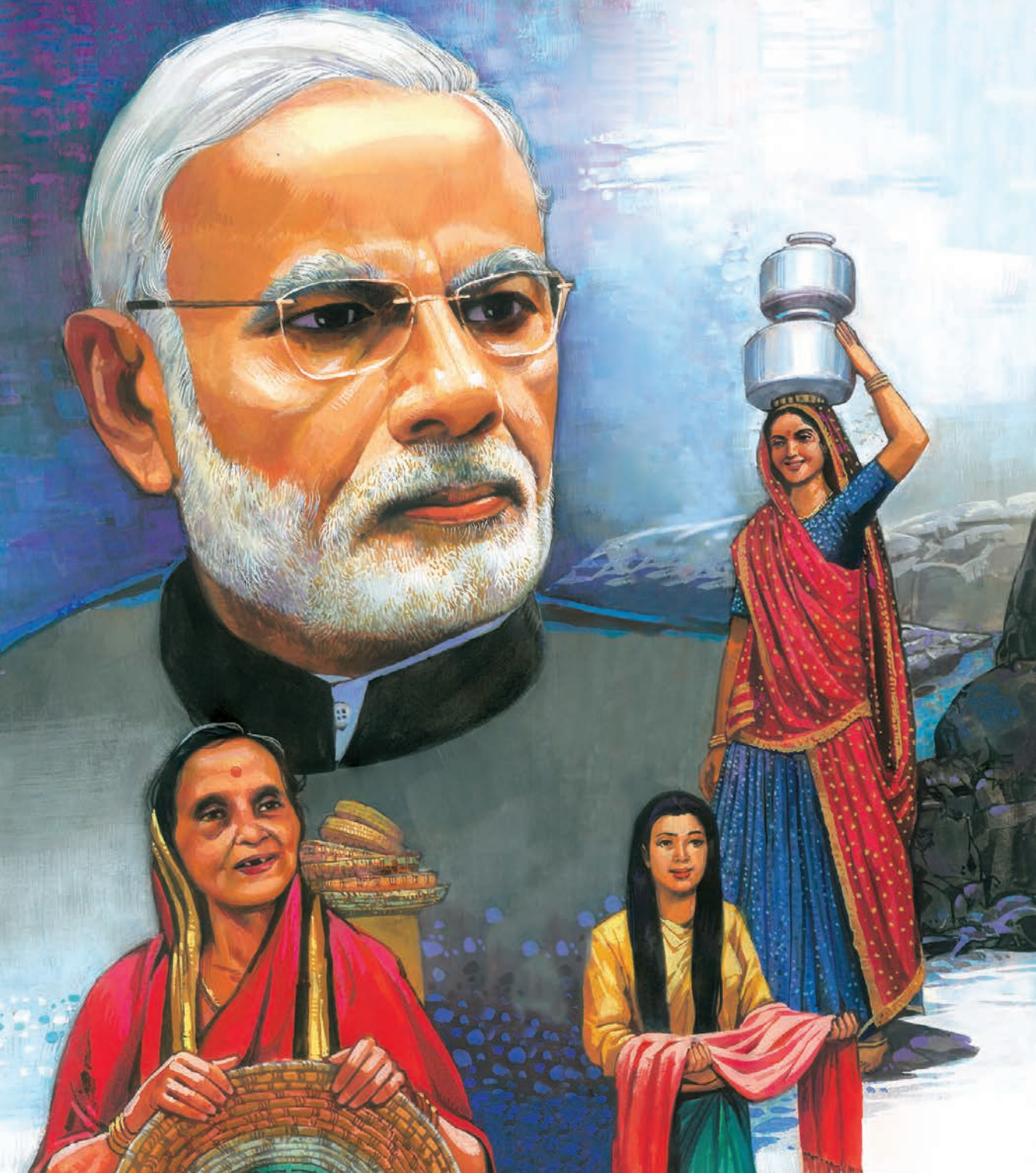

मन्न की बात

खंड ६

MANN KI BAAT

VOL.6

Authors

Sarda Mohan and Tanushree Banerji

Illustrations and Cover Art

Dilip Kadam

Assistant Artist

Ravindra Mokate

Production

Amar Chitra Katha

Published by

Amar Chitra Katha Pvt. Ltd

MARATHI

ISBN – 978-81-966921-5-5

Amar Chitra Katha Pvt. Ltd, September 2023

© Ministry of Culture, Govt of India, September 2023

All rights reserved. This book is sold subject to the condition that the publication may not be reproduced, stored in a retrieval system (including but not limited to computers, disks, external drives, electronic or digital devices, e-readers, websites), or transmitted in any form or by any means (including but not limited to cyclostyling, photocopying, docutech or other reprographic reproductions, mechanical, recording, electronic, digital versions) without the prior written permission of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

You can now get ACK stories as part of your classroom with **ACK Learn**,
a unique learning platform that brings these stories to your school with a range of workshops.
Find out more at www.acklearn.com or write to us at acklearn@ack-media.com.

जेव्हा एखाद्याला एखादी समस्या भेडसावते, तेव्हा तो काय करतो? आपल्यापैकी काही जण समस्येकडे दुर्लक्ष करतील, काही जण त्याबद्दल काळजी करतील पण काहीच करणार नाहीत आणि काही उपाय शोधतील.

बबिता राजपूत यांनी यावर उपाय शोधला.

जेव्हा तिच्या गावातील तलाव कोरडा पडला आणि लोकांना पाणी आणण्यासाठी मैलभर पायपीट करावी लागली, तेव्हा बबिताने पाणी आणून पुन्हा तलाव भरण्याचा निर्णय घेतला. नाही नाही, बादल्या किंवा लांब पाईपने नव्हे तर उंच टेकडी फोडून दुसऱ्या बाजूच्या कालव्यातून पाणी तलावात सोडून.

या महाकाय कामासाठी तिला २०० महिलांची मदत मिळाली. ते स्वतःला 'जल सहेली' किंवा जल मित्र म्हणवून घेत असत. दोघांनी मिळून १८ महिन्यांत कालवा खोदला आणि त्यांना केवळ तलावच नव्हे तर बोरवेलही भरण्यात यश आले.

एखाद्या समस्येकडे दुर्लक्ष केल्याने ती दूर होत नाही. ती फक्त राहते आणि अधिकाधिक मोठी होत जाते.

त्याची चिंता करण्याचाही उपयोग होत नाही. चिंता करणे म्हणजे रॉकिंग खुर्चीवर बसून हेलकावे घेण्यासारखे आहे. तुम्ही त्याच ठिकाणी राहाल... तुम्ही पुढे किंवा मागे जाणार नाही.

समस्यांवर नेहमीच उपाय असतात. आपल्याला फक्त उपाय शोधावा लागेल आणि आपल्याला तो सापडेल.

आज मला वचन द्या की जेव्हा जेव्हा तुमच्या आयुष्यात एखादी समस्या येईल तेव्हा तिला तुमच्यावर मात करू देणार नाही. तुम्ही त्यावर मात कराल.

अनुक्रमणिका

1	इस्माईलभाई शेरू	3
2	टोंगब्राम बिजीयाशांती	6
3	कल्पना	9
4	ई-परीसरा	12
5	बबिता राजपूत	15
6	शर्मिला ओसवाल	18
7	बिजय कुमार काबी	21
8	सिलू नायक	24
9	सेंट टेरेसा कॉलेज	27
10	कमला मोहराणा	30

इस्माईलभाई शेरु

तो नायर सरांचा वर्ग होता आणि विद्यार्थी आणखी एका मन की बात कथेची वाट पाहत होते.

अतिवृष्टीमुळे शेतकऱ्यांचे झालेले नुकसान तुम्ही वाचले आहे का?

होय, माझे वडील मला सांगत होते की खराब हवामानामुळे संपूर्ण पीक कसे खराब होऊ शकते.

तुझ्या वडिलांचं म्हणणं बरोबर आहे पूजा. शेती हा जोखमीचा व्यवसाय ठरू शकतो...

..पण आजची कहाणी एका शेतकऱ्याची आहे, ज्याने हे सिद्ध केले की नावीन्याच्या ध्यासाने शेतीही खूप फायदेशीर ठरू शकते. ही व्यक्ती म्हणजे इस्माईलभाई शेरु हा गुजरातमधील रामपुरा गावातील शेतकरी आहे.

इस्माईल यांचा जन्म शेतकरी कुटुंबात झाला.

खत समप्रमाणात पसरलेले आहे याची खात्री कर.

मोठा झाल्यावर मीही वडिलांसारखा शेतकरी बनेन.

त्यात अडचणीही होत्या.

यंदा पुन्हा पाऊस कमी पडला आहे. कामगारांचे वेतन दिल्यानंतर आपल्याकडे काहीच शिल्लक राहणार नाही.

गेल्या दोन वर्षांपासून हीच स्थिती आहे. हे नुकसान आपण कसे भरून काढणार?

इस्माईल जसजसा मोठे होत गेले तसतशी त्यांची शेतीची आवड वाढत गेली.

बाबा, शेतीच्या कामात मदत करण्याइतपत मी आता मोठा झालो आहे.

माझ्या मुला, शेतात तोट्यांशिवाय काहीच नाही. तुला माहित नाही का मी आधीच किती कर्जात बुडालो आहे? शहरात जाऊन चांगली नोकरी शोध.

इस्माईलच्या स्वप्नांना सगळ्यांनी सुरुंग लावले...

आई-वडिलांचे ऐकले पाहिजे. शेतीत उतरू नका.

... पण तो ऐकत नव्हता.

सगळ्यांनीच असा विचार केला तर आपल्याकडे शेतकरीच उरणार नाही! शेती हा अजूनही फायदेशीर उद्योग आहे, हे मी जगाला दाखवून देईन.

इस्माईल यांनी आपल्या शेतात बटाटे पिकवण्यासाठी नवनवीन पद्धतीचा वापर सुरू केला.

पाण्याचा अपव्यय होऊ नये आणि खतांचा योग्य वापर व्हावा यासाठी मी ठिबक सिंचनाऐवजी ठिबक सिंचनाकडे वळलो आहे.

मस्त कल्पना आहे, इस्माईल!

त्याचा हा शोध यशस्वी झाला आणि लवकरच तो त्याच्या उच्च गुणवत्तेच्या बटाट्यासाठी ओळखला जाऊ लागला.

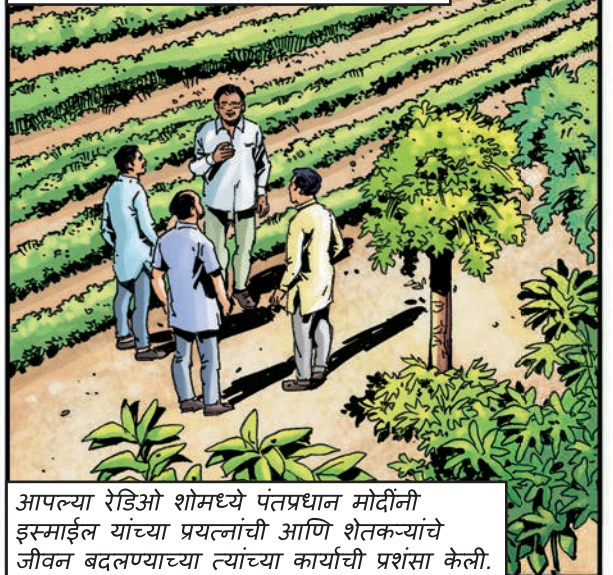
जेव्हा त्याचे उत्पादन विकण्याची वेळ आली -

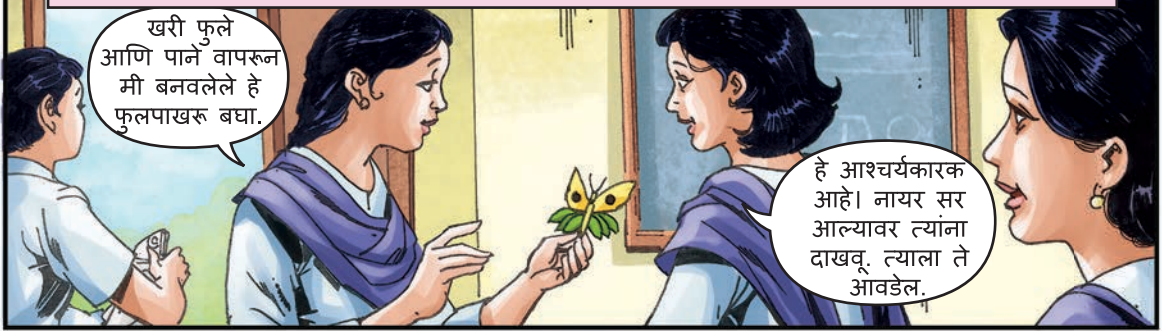
तेव्हापासून इस्माईल यांनी आपले उच्च प्रतीचे पीक अनेक मोठ्या कंपन्यांना विकले आहे.

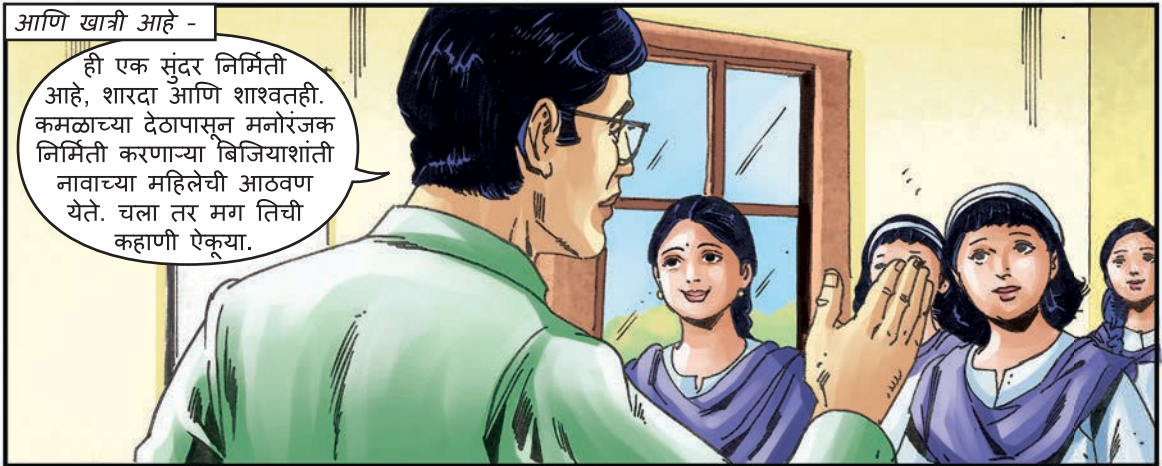
आता, इस्माईल इतर शेतकऱ्यांना नवीन नाविन्यपूर्ण करण्यास आणि त्यांची शेती अधिक फायदेशीर बनविण्यात मदत करतात.

टोंगब्राम बिजीयाशांती

आणि खात्री आहे -

वनस्पतीशास्त्रात पदवी घेतल्यानंतर तोंगब्रम बिजियाशांती यांनी कमळाच्या फुलाचा कृषी पर्यटन व्यवसाय सुरू केला होता.

खूप संशोधनानंतर -

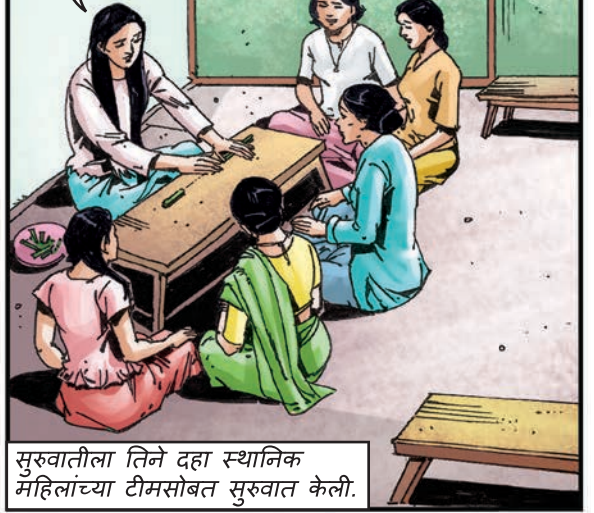
सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग मंत्रालयाने आयोजित केलेल्या उद्योजकता प्रशिक्षण कार्यक्रमात बिजियाशांती सहभागी झाली.

वनस्पतींच्या औषधी आणि सुगंधी गुणधर्माबद्दल अधिक जाणून घेण्यासाठी मी काही वर्गांमध्ये सामील व्हावे.

नव्या ज्ञानाने सुसज्ज असलेल्या बिजियाशांती यांनी २०१८ मध्ये कमळाच्या देठापासून तंतू काढून सूत तयार करण्यास सुरुवात केली.

चला, हे कसं करायचं ते ही मी तुला शिकवीन.

सुरुवातीला तिने दहा स्थानिक महिलांच्या टीमसोबत सुरुवात केली.

त्यानंतर बिजियाशांतीयांनी 'सनजिंग सना थंबल' नावाचा उद्योग सुरू केला आणि गावातील इतर महिलांना ही पद्धत शिकवण्यास सुरुवात केली.

सर्वप्रथम आपण कमळाचे खोड कापून त्यातील तंतू काढतो.

तळहात आणि फळी वापरून मग आपण तंतू फिरवतो.

यापासून आपण तयार केलेला धागा यंत्रमागावर विणला जातो.

त्यांनी विणलेल्या कमळाच्या रेशीमपासून बिजियाशांती आणि त्यांची टीम टाय, स्कार्फ, मफलर आणि बरेच काही बनवते.

हे सुंदर
पणे समोर आले
आहे!

पंतप्रधानांनी आपल्या रेडिओ कार्यक्रमात उल्लेख केल्यानंतर...

आजही
फोनची घंटी वाजणे
थांबलेले नाही.

आम्हाला
भरपूर ऑर्डर्स
मिळाल्या
आहेत!

... बिजियाशांतीच्या व्यवसायाला चालना मिळाली

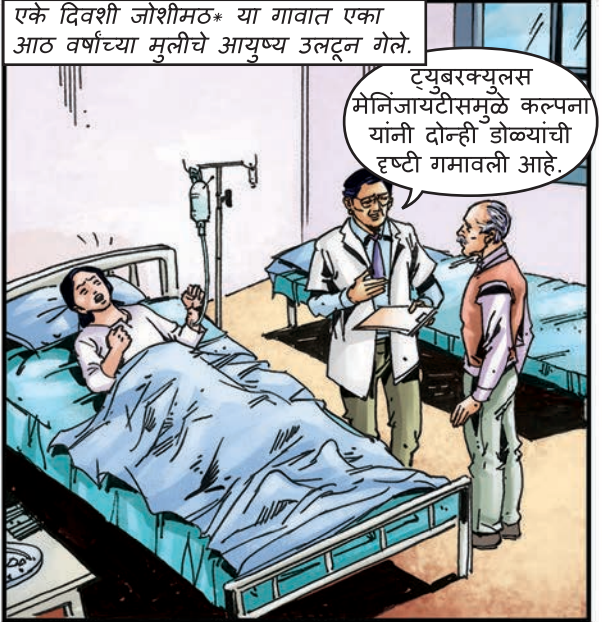
कृषी पर्यटन या श्रेणीअंतर्गत स्टार्ट-अप मणिपूर* साठी बिजियाशांतीच्या उपक्रमाची निवड करण्यात आली आहे.

महिलांच्या नेतृत्वाखालील व्यवसायांसाठी 'हर अँड नाऊ' इन्क्युबेशन कार्यक्रमांतर्गत त्यांची उद्योजक म्हणून निवड करण्यात आली.

*मणिपूरमध्ये उद्योजकता आणि नावीन्यपूर्णतेला प्रोत्साहन देणारी सरकारी योजना.

कल्पना

सुट्टी होती आणि विद्यार्थी आंधळी कोशिंबीर खेळत होते.

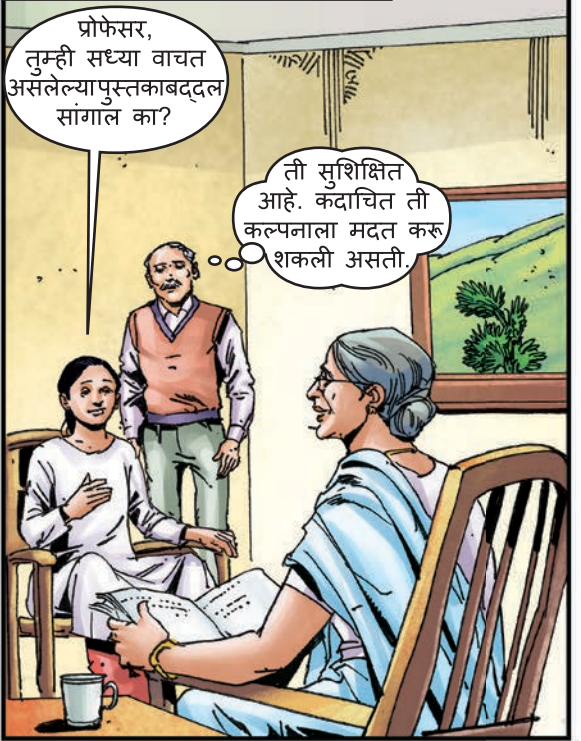
दृष्टिदोष असलेल्या विद्यार्थ्यांना शिकविण्यासाठी स्थानिक शाळांमध्ये सोय नव्हती.

याचे उत्तर २०१७ मध्ये एका पाहुण्याच्या रूपात आले.

जसजसे महिने उलटत गेले तसतसे -

तिने केले. प्राध्यापक तारामूर्ती यांनी कल्पनाला म्हैसूर* येथील रंगा राव मेमोरियल रेसिडेन्शियल स्कूल फॉर द डिसेबिलिटीमध्ये प्रवेश दिला.

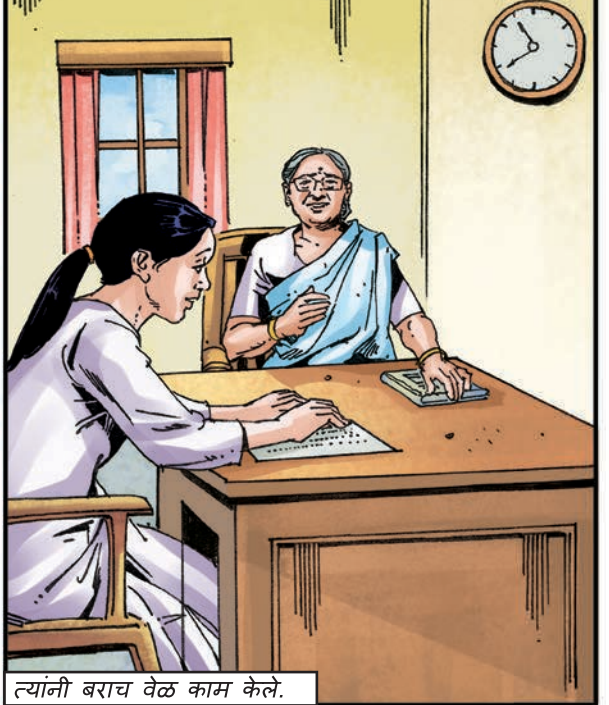
शाळेतील शिक्षणाचे माध्यम कन्नड होते, जे कल्पनाला नवीन होते.

मला हिंदी आणि गढवाली आधीच येत आहे. दुसरी भाषा कोणती? मी ते शिकू शकते.

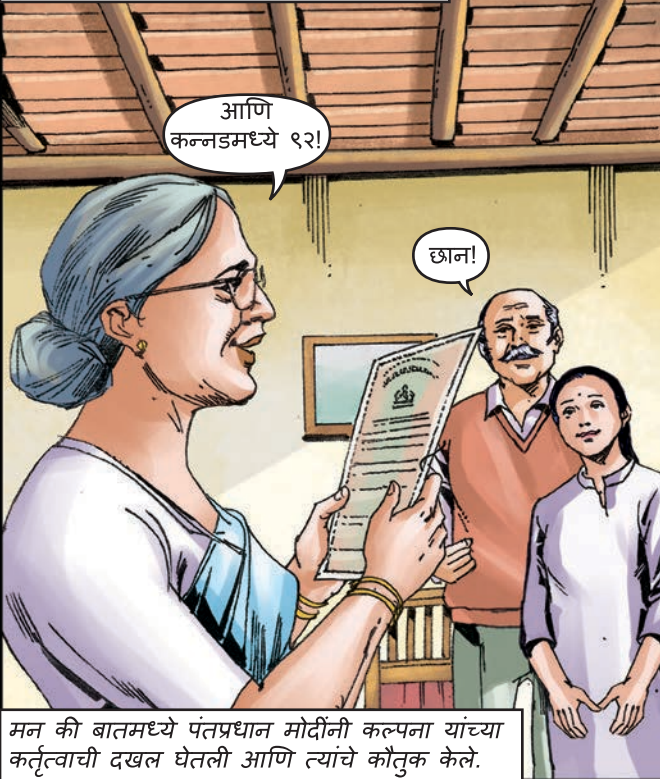
आणि अवघ्या तीन महिन्यांत तिने आपल्या शिक्षकांच्या आणि सहकाऱ्यांच्या मदतीने हे काम केले.

जेव्हा कोविड-१९ महामारी आली तेव्हा प्रोफेसर तारामूर्ती यांनी कल्पना यांना घरी नेले आणि शिकवले.

त्यांनी बराच वेळ काम केले.

२०२२ मध्ये कल्पनाने एसएसएलसी* परीक्षा दिली आणि ६२५ पैकी ५१४ गुण मिळवले.

आणि कन्नडमध्ये ९२!

छान!

मन की बातमध्ये पंतप्रधान मोदींनी कल्पना यांच्या कर्तृत्वाची दखल घेतली आणि त्यांचे कौतुक केले.

या यशानंतर कल्पनाचे स्वप्न मोठे झाले आहे.

एक दिवस मी आयएसए^१ अधिकारी होईन. जोपर्यंत मी कठोर परिश्रम करत राहीन, तोपर्यंत मला माहित आहे की मी हे करू शकते.

* माध्यमिक शाळा सोडल्याचा दाखला, इयत्ता १० वी ची सार्वजनिक परीक्षा उत्तीर्ण झाल्यावर प्राप्त

^१ भारतीय प्रशासकीय सेवा

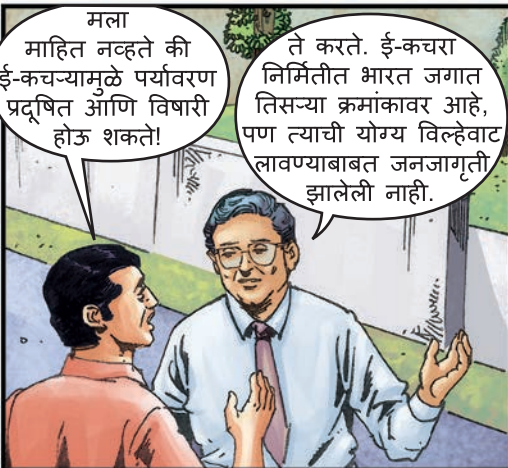
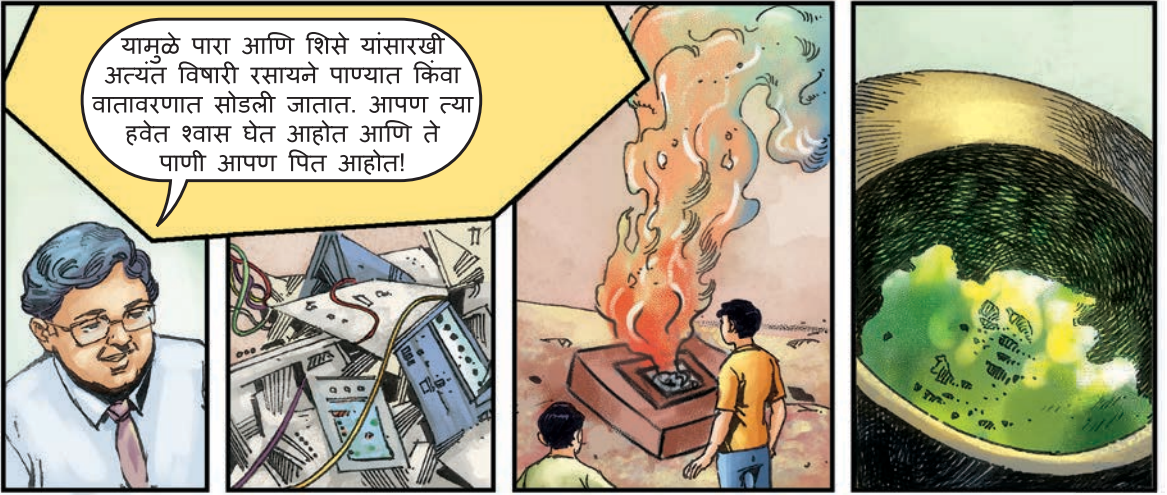
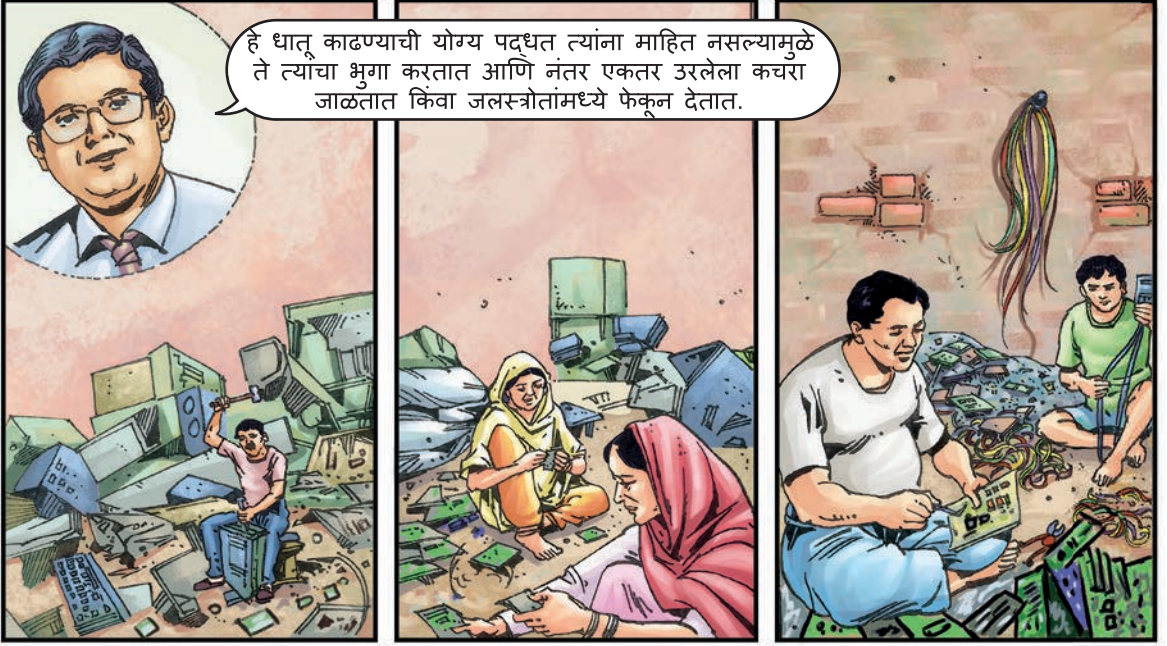
ई-परीसरा

पी. पार्थसारथी हे इलेक्ट्रोप्लेटिंग* उद्योगात केमिकल इंजिनिअर होते. एक त्रासदायक विचार त्याच्या मनात घर करून बसला होता.

* एखाद्या धातूला दुसऱ्या धातूने लेप लावण्याची प्रक्रिया

त्यासाठी ई-परीसराने लवकरच सोप्या, सुरक्षित आणि पर्यावरणपूरक पद्धती शोधून काढल्या.

बघा साहेब, आम्ही लिथियम बॅटरीमधून अॅल्युमिनियम आणि तांबे वेगळे केले आहेत.

जुन्या संगणकाच्या सर्किट बोर्डमधून मौल्यवान धातू वेगळे करण्याचा मार्गही आम्ही शोधून काढला आहे.

आणि शून्य प्रदूषणासह! मला तुझा अभिमान आहे.

केंद्र आणि राज्य प्रदूषण नियंत्रण मंडळाची मान्यता मिळवणारा ई-परीसरा हा पहिला ई-कचरा पुनर्वापरकर्ता ठरला आहे.

जप्त केलेल्या धातूचा वापर दागिने, पेन आणि इतर वस्तूसाठी केला जात होता.

किती सुंदर!

२०१० मध्ये ई-परिसाराला सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग मंत्रालयाकडून उत्कृष्ट उद्योजकतेसाठी राष्ट्रीय पुरस्कारांमध्ये प्रथम पारितोषिक देण्यात आले होते.

MICRO, SMALL & MEDIUM ENTERPRISES
CHIEF GUEST
SMT. PRATIBHA DEVI SINGH PATIL

त्यानंतर इतर पुरस्कार आणि सन्मानही मिळाले. २०२३ मध्ये पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी मन की बातमध्ये त्यांच्या प्रयत्नांची दखल घेतली होती.

ई-कचऱ्याचा पुनर्वापर करण्याचे आणखी चांगले मार्ग आम्ही शोधत राहू. आपण देखील आपल्या ई-कचऱ्याची विल्हेवाट केवळ संकलन केंद्रावर च लावू शकता, जेणेकरून आपल्या सभोवतालचे प्रदूषण न करता त्याचा पुनर्वापर केला जाऊ शकेल.

बबिता राजपूत

उन्हाळ्याची सुट्टी संपली होती आणि शाळेचा पहिला दिवस होता.

मध्य प्रदेशातील छतरपूर जिल्ह्यातील अग्रोथा गावात -

१९ वर्षीय बबिता राजपूत प्रचंड व्यथित झाली होती.

एके दिवशी गावातील सर्व स्त्रियांनी एकत्र येऊन या समस्यांवर चर्चा केली.

तलाव भरून काढण्याचा मार्ग शोधायला हवा. जवळच्या कालव्याचे पाणी का वापरू नये?

हा कालवा डोंगराच्या दुसऱ्या बाजूला आहे, बबिता. ते येथे आणण्यासाठी खोदकाम करावे लागेल.

हे खरंच अवघड काम असेल. पण रोज तासनतास टेकडी वर-खाली चढ उतर करण्यापेक्षा हे चांगलं नाही का?

ही टेकडी सरकारच्या मालकीची आहे. रस्ता खोदण्याचे मान्य केले तरी वनविभागाच्या परवानगीशिवाय आपण ते करू शकत नाही.

बबिता यांच्या नेतृत्वाखाली महिलांनी कालव्यातील पाणी तलावात पोहोचता यावे यासाठी खंदक बांधण्यासाठी आवश्यक त्या परवानग्या घेण्याचे ठरविले.

मात्र, अधिकाऱ्यांशी व्यवहार करणे महिलांच्या कल्पनेपेक्षा कठीण होते.

सुदैवाने परमार्थ समाज सेवी संस्था या स्वयंसेवी संस्थेच्या सदस्यांनी गावाला भेट दिली.

मॅडम, बायका टेकडीवरून खोदयला तयार आहेत. परंतु गावातील वयोवृद्ध आणि वनअधिकारी अडचणीचे ठरत आहेत.

तुम्ही महिलांनी प्रचंड इच्छाशक्ती दाखवली आहे. आम्ही आपल्याला कागदपत्रांची पूर्तता करण्यास आणि परवानग्या मिळविण्यात मदत करू.

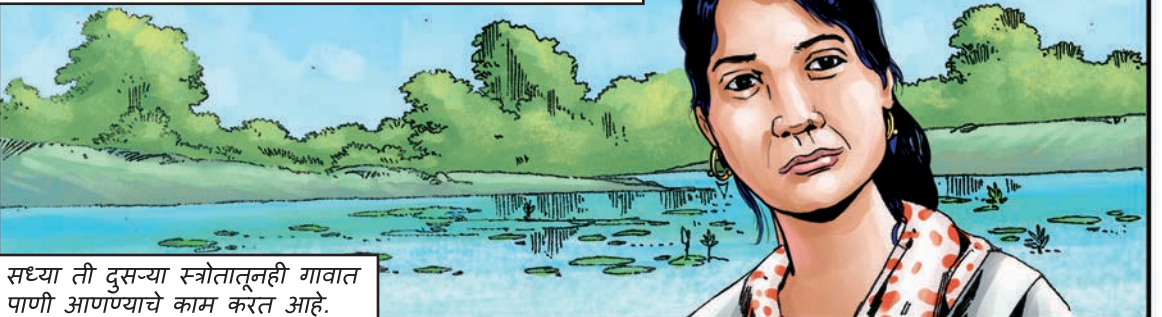
स्वयंसेवी संस्थेच्या मदतीने महिलांनी लवकरच खड्डा खोदण्याचे काम सुरु केले.

२०० हून अधिक जलसहेलीने १८ महिने अथक परिश्रम घेतले.

पंतप्रधान मोदींनी बबिता यांच्या प्रयत्नांचे कौतुक केल्यानंतर जलसंधारणाच्या दिशेने काम करण्याचा त्यांचा निर्धार दृढ झाला.

शर्मिला ओसवाल

मुट्टी होती आणि विद्यार्थी स्नॅक्सचा आस्वाद घेत होते.

हे काय आहे?

ती रागी मुड्डे* आहे. हा माझ्या राज्यातील, कर्नाटकमधील एक लोकप्रिय पदार्थ आहे.

अहो, मी बाजरीची भाकरी^ आणली, जी माझ्या गावची पारंपारिक डिश आहे.

आज पारंपारिक खाद्यदिन आहे असे वाटते, हा हा!

याबाबत नायर सरांना सांगूया. पारंपारिक पदार्थाबद्दल त्यांची एक मनोरंजक कथा असू शकते.

त्यांच्याकडे नक्कीच असेल.

बहुतेक भारतीय पारंपारिक खाद्यपदार्थांमध्ये नाचणी, ज्वारी आणि बाजरी यासारख्या बाजरीचा वापर केला जातो कारण हे निरोगी पदार्थ आहेत. आज मी तुम्हाला शर्मिला ओसवाल नावाच्या एका महिलेची गोष्ट सांगणार आहे, ज्यांनी आपल्या देशात बाजरीशेतीचे मोठ्या प्रमाणात पुनरुज्जीवन केले, ज्यामुळे शेतकऱ्यांना आणि आम्हाला फायदा झाला.

शर्मिला ओसवाल यांचा जन्म पोयनाड^^ येथे झाला. वयाच्या २१ व्या वर्षी लग्नानंतर तिचा भारतातील बाजरीची स्त्री बनण्याचा प्रवास सुरू झाला. १९९५ मध्ये घरभेटीदरम्यान -

पीक वाया जाणे आणि दुष्काळामुळे शेतकऱ्यांच्या आत्महत्ये वाढत आहेत.

शेतकऱ्यांबाबतची बातमी खरोखरच धक्कादायक आहे. त्यांना कोणी तरी मदत करू शकले असते तर.

शेतकऱ्यांना तंत्रज्ञान आणि नाविन्यपूर्ण पद्धतीचा वापर करण्यास मदत झाली तर मदत होईल, असे वाटत नाही का?

त्या रात्री -

शेतकऱ्यांच्या मदतीसाठी मला काहीतरी करावे लागेल. मला त्यांना त्यांच्या हक्कांची जाणीव करून देण्याची गरज आहे. मला खात्री आहे की त्यांच्यापैकी बऱ्याच जणांना फायद्याच्या सरकारी योजनांची माहिती देखील नसते.

शर्मिलाच्या वडिलांची इच्छा होती की तिने केवळ होममेकिंगच्या पलीकडे जावे. त्याचे शब्द तिच्यासोबत राहिले.

* बाजरीचे गोळे
^पर्ल बाजरी भाकरी

** ज्वारी
^^महाराष्ट्राच्या कोकणातील एक गाव.

शर्मिला यांना युनायटेड किंग्डममध्ये पर्यावरण कायद्याचा अभ्यास करण्यासाठी शिष्यवृत्ती देण्यात आली आणि ती लवकरच पदवी घेऊन परतली.

शर्मिला, तू परत आलीस का? आम्हाला वाटलं तू तिथेच थांबशील.

मी प्लॅन घेऊन परत आलोय, काकी*! या आठवड्याच्या शेवटी शेतकऱ्यांना गोळा करूया आणि मी जे शिकली आहे ते सांगेन.

शर्मिला यांनी शेतकरी आणि पुरुष अशा विविध गटांना बैठकीसाठी एकत्र आणले.

परदेशातून मी अनेक कल्पना आणल्या आहेत. आमच्या सरकारने आपल्यासाठी सुरू केलेल्या योजनाही समजून घ्यायला हव्यात.

आपण चुकीच्या पद्धतीने शेती करत आहोत का?

नाही नाही, पण शेतीचे तंत्र सुधारण्यासाठी आणि अधिक अन्न पिकवण्यासाठी स्मार्ट कल्पना राबवायची गरज आहे.

मला वाटले की पाण्याअभावी आपल्याला त्रास होत आहे.

आपल्या प्रदेशाला साजेशी पिके आपण घेऊ शकतो. उदाहरणार्थ, बाजरीमध्ये पाणी कमी वापरले जाते.

आम्ही थोड्या प्रमाणात बाजरीची पेरणी केली आहे. तांदूळ आणि गव्हाची विक्री मात्र चांगली होते.

त्याबद्दल विचार करा! बाजरीच्या देखभालीसाठी फारसा खर्च येत नाही. ते तापमानात अचानक होणारे बदल सहन करू शकतात. आपले उत्पन्न त्याने वाढेल.

कालांतराने शर्मिला यांच्या प्रयत्नांना यश आले आणि शेती आणि शेतकऱ्यांचे जीवन सुधारले.

२०१० मध्ये शर्मिला यांनी 'ग्रीन एनर्जी फाउंडेशन'ची स्थापना केली.

आमची फाउंडेशन इंडिया बाजरी मिशन सुरू करेल जे शेतकऱ्यांसाठी कार्यशाळा आयोजित करेल. तसेच अधिकाधिक महिलांना शेतीसाठी प्रोत्साहन देणार आहोत.

त्यानंतरच्या काळात शर्मिला यांच्या बांधिलकीने बाजरीशास्त्रज्ञ, शेतकरी आणि उत्साही यांना एकत्र आणून मिलेट असोसिएशन ऑफ इंडियाची स्थापना केली.

शर्मिला यांना विद्यार्थ्यांना बाजरीविषयी माहिती देण्यासाठी अनेक महाविद्यालयांकडून निमंत्रणे आली.

जेव्हा कोविड-१९ महामारी आली तेव्हा शर्मिला यांनी लोकांना बाजरी खाण्यासाठी राजी करण्यासाठी आणखी मेहनत घेतली. एका मुलाखतीत -

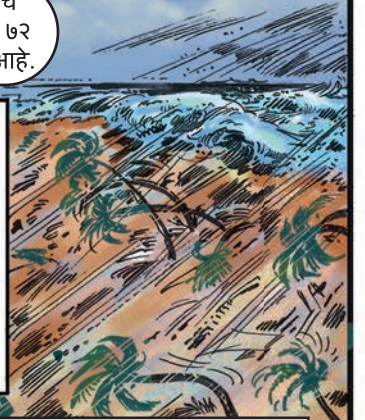

बिजय कुमार काबी

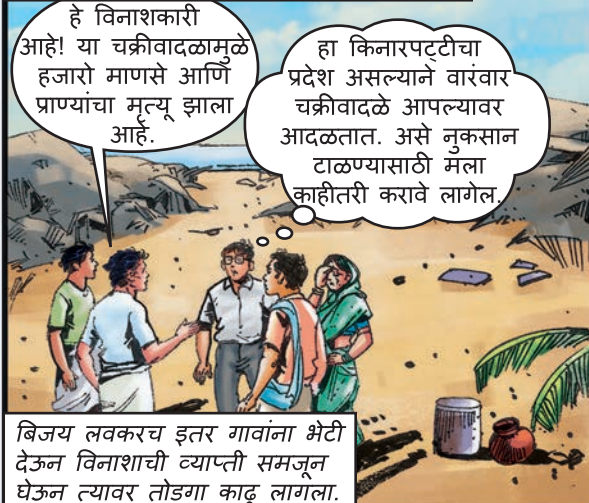
एप्रिल २०१९ मध्ये फानी चक्रीवादळाने ओडिशात हाहाकार माजवला होता.

२४,१७६ कोटी रुपयांचे नुकसान झाले असून ७२ जणांचा मृत्यू झाला आहे.

मात्र, बिजय कुमार काबी या एका व्यक्तीच्या प्रयत्नांमुळे उत्तरेकडील बंदाकोटचे फारसे नुकसान झाले नाही.

वीस वर्षांपूर्वी, १९९९ मध्ये बंदाकोटयेथील रहिवासी असलेल्या बिजयला महाचक्रीवादळात* आपले घर गमवावे लागले होते.

२००६ मध्ये त्यांनी बंदाकोटच्या ज्येष्ठांकडे एक प्रस्तावित तोडगा काढला.

*किनारी भागात, खारट पाण्यात वाढणारी झुडपे आणि झाडांचा समूह

*ताशी २५० किमीपेक्षा जास्त वेगाने वारे वाहणारे मोठे चक्रीवादळ

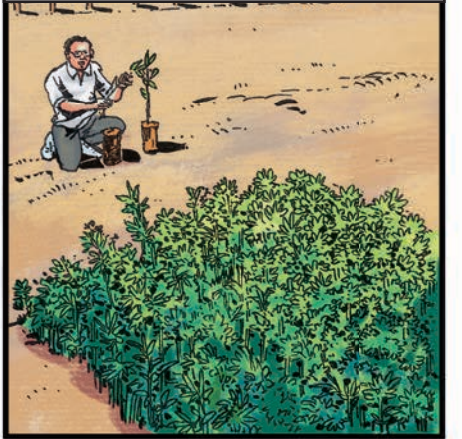
खारफुटीची लागवड करण्यापूर्वी गावकऱ्यांनी या भागात पूर्वी कोणत्या खारफुटीच्या प्रजातींची लागवड केली होती, याची माहिती घेतली.

त्यानंतर वनविभाग आणि शेजारच्या भितरकनिका राष्ट्रीय उद्यानातून रोपे मागवण्यात आली..

शेवटी ही प्रजाती किती चांगल्या प्रकारे जिवंत राहिली हे तपासण्यासाठी छोट्या भूखंडावर डेमो नर्सरी तयार करण्यात आल्या.

... आणि जर्मन एजन्सी फॉर इंटरनॅशनल कोऑपरेशन (जीआयझो)^ च्या मदतीने रोपवाटिकेत लागवड केली.

बिजय यांनी ग्रामस्थांसाठी खारफुटी व त्यांचे व्यवस्थापन याबाबत प्रशिक्षण शिबिरांचे आयोजन केले होते.

गावकऱ्यांनी एकाच वेळी ताजे पाणी आणि समुद्राचे पाणी यांचे मिश्रण असलेल्या वाहिन्या* तयार केल्या.

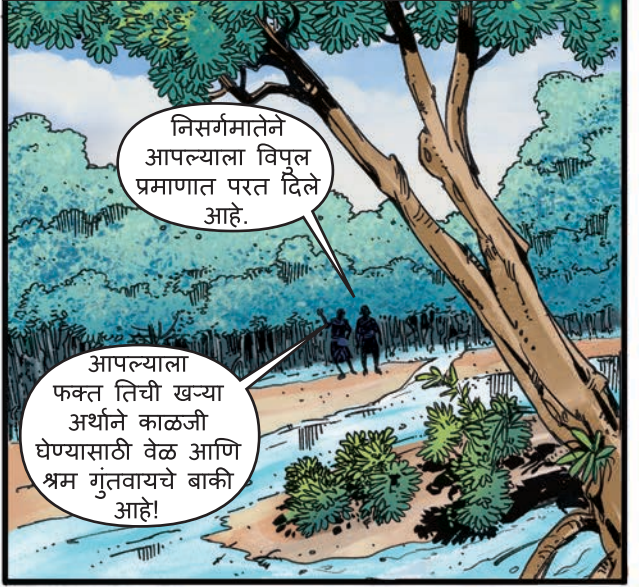
लक्षात ठेवा, खारफुटी फक्त खारट पाण्यात जगू शकत नाहीत - त्यांना ताजे पाणी देखील आवश्यक आहे.

२००६ पासून बडाकोटच्या रहिवाशांनी बिजय यांच्या तज्ञ मार्गदर्शनाखाली २५ एकर खारफुटीच्या जंगलाची यशस्वी लागवड केली आहे.

निसर्गमातेने आपल्याला विपुल प्रमाणात परत दिले आहे.

आपल्याला फक्त तिची खऱ्या अर्थाने काळजी घेण्यासाठी वेळ आणि श्रम गुंतवायचे बाकी आहे!

समुदायनिर्मित जंगलात खारफुटीच्या २७ प्रजाती आहेत, ज्यात ब्रुगुरा, सोनेराटिया आणि कंडेलिया यांचा समावेश आहे.

बिजय संशोधन करत राहतो आणि खारफुटीमध्ये प्रजातींच्या अधिक जातींची भर घालत असतो.

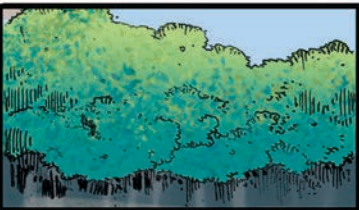
आम्ही एक मॉडेल तयार करू इच्छितो जे विद्यार्थी आणि संशोधकांना किनारपट्टीवरील धोके कसे कमी करावे हे समजण्यास मदत करेल.

बिजयच्या अथक प्रयत्नांमुळे बडाकोटवासीयांची सुरक्षितता वाढली आहे.

खारफुटी पहारा देत उभ्या आहेत आणि पूर आणि चक्रीवादळापासून गावाचे रक्षण करत आहेत.

प्रत्येक प्रजातीच्या प्रगतीचे दररोज निरीक्षण आणि दस्तऐवज केले जाते.

सिलू नायक

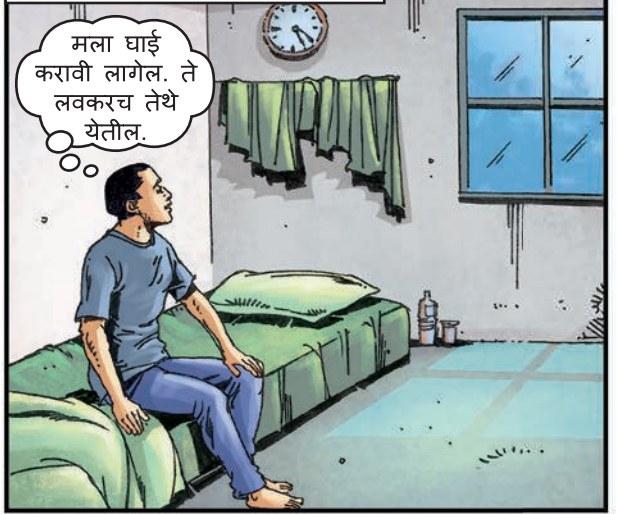
विद्यार्थ्यांना मोकळा तास होता आणि काहींनी मनोरंजक चर्चा सुरू केली होती.

तेवढ्यात -

आरखाकुडा गावात* रोज सकाळी एक माणूस सूर्योदयाच्या आधी उठतो.

तो प्रशिक्षणाच्या मैदानावर पोहोचतो आणि आपल्या विद्यार्थ्यांच्या रांगेत येण्याची वाट पाहतो. भारतीय सैन्यदलात भरती होऊ इच्छिणारे हे तरुण आहेत*.

सिलू नायक

सूर्य उगवताच माणूस दोन तास शारीरिक व्यायामाद्वारे त्यांना मार्गदर्शन करतो.

हे खूप अवघड आहे! मला सोडायचे आहे.

वीस दिवस द्या. तरीही तुम्हाला राजीनामा द्यायचा असेल तर मी ते आनंदाने स्वीकारेन.

बहुतेकांना तोपर्यंत प्रशिक्षणाची सवय होते. तोही राहिल याची मला खात्री आहे.

संध्याकाळी त्यांना मुलाखतीवर आणखी एक तास प्रशिक्षण देतात आणि परीक्षेचा काही भाग लिहितात.

इतर विषयात तुमचे गुण चांगले आहेत, पण गणितात नाहीत. त्यावर लक्ष केंद्रित करूया.

हा माणूस म्हणजे सिलू नायक.

उदया तुम्हा सर्वोना भेट.

होय, नायक सर!

सिलूने एकदा स्वतः सशस्त्र दलात भरती होण्यासाठी अर्ज केला होता आणि त्याला ओआयएसएफ* मध्ये पद देऊ केले होते.

ते राउरकेला^ मध्ये तैनात होते. प्रशिक्षणादरम्यान त्यांना एक त्रासदायक पॅटर्न दिसला.

चांगले उमेदवारही शारीरिक तंदुरुस्ती चाचणीसाठी धडपडत आहेत. कदाचित माझा हेतू इथे नाही, तर त्याऐवजी त्यांना मदत करणे हा आहे.

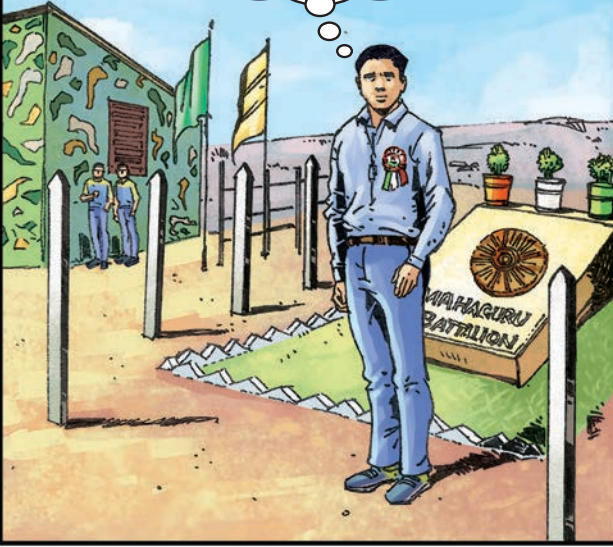
सिलू प्रशिक्षण अर्धवट सोडून आपल्या गावी परतला.

*ओडिशा औद्योगिक सुरक्षा दल

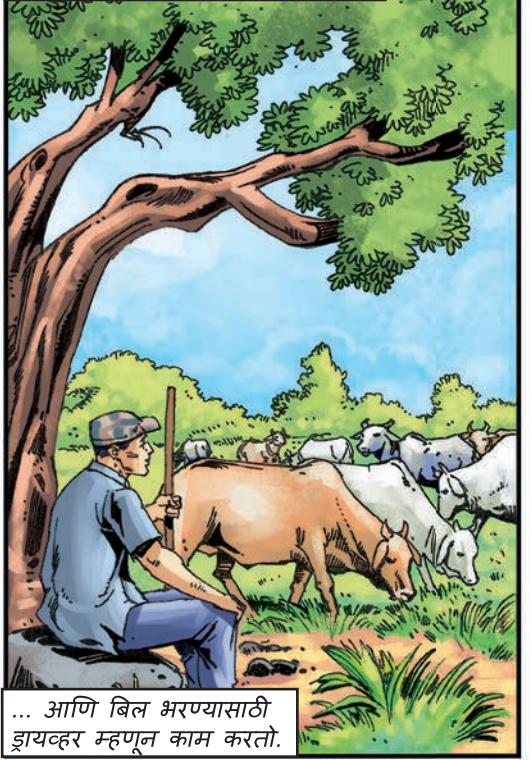
^ओडिशा राज्यातील एक शहर

२०१६ मध्ये त्यांनी लष्करातील उमेदवारांना प्रशिक्षण देण्यासाठी महागुरु बटालियन नावाचे प्रशिक्षण केंद्र सुरू केले.

हे केंद्र विनामूल्य असणार आहे. गरीब कुटुंबातील तरुणांनाही आपल्या देशाचे नाव उंचावण्याची संधी मिळाली पाहिजे.

आज, त्याच्या सराव सत्रांदरम्यान, सिलू गुरं चरण्यात दिवस घालवतो...

... आणि बिल भरण्यासाठी ड्रायव्हर म्हणून काम करतो.

आतापर्यंत त्यांनी ३०० हून अधिक अर्जदारांना प्रशिक्षण दिले आहे. त्यांपैकी सत्तर जणांनी सुरक्षा दलाच्या विविध शाखांमध्ये स्थान मिळवले आहे*.

नायक सर, तुमच्यामुळेच मी नौदलात दाखल झालो!

छान बातमी आहे, विकास.

या तरुणांना मदत केल्याने माझ्या आत्म्याला शांती मिळते.

जर मी सैन्यदलात भरती झालो असतो, तर ती केवळ एका व्यक्तीची यशोगाथा असती. पण अशा प्रकारे, मी इतर बऱ्याच जणांना त्यांची यशोगाथा लिहिण्यास मदत करू शकतो.

सेंट टेरेसा कॉलेज

शाळेत क्राफ्ट क्लास होता.

उरलेल्या
पिस्त्याची साले
वापरून मी बनवलेले
हे फूल बघा. सुंदर
नाही का?

आणि मी आईस्क्रीमच्या
काड्या वापरून हे पेन स्टँड
बनवले.

मस्त! इतकी
सर्जनशीलता. आज मी तुम्हाला
केरळमधील काही महाविद्यालयीन
विद्यार्थ्यांनी टाकाऊ साहित्याचा वापर
करून पुन्हा वापरता येण्याजोगी खेळणी
कशी तयार केली याची कहाणी सांगणार
आहे. कदाचित आपण आपल्या पुढील
क्राफ्ट क्लासमध्ये हा प्रयत्न
करू शकता.

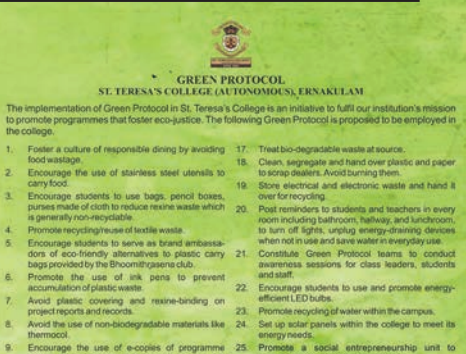
सोसायटी ऑफ टेरेसियन्स फॉर एन्व्हायर्नमेंट
प्रोटेक्शन (एस.टी.ई.पी.) * सेंट टेरेसा कॉलेज,
कोची[^] हे ऊर्जेने ओतप्रोत भरलेले होते.

मी आमच्या कॉलेजच्या
ग्रीन प्रोटोकॉलबद्दल खूप
उत्सुक आहे!

पर्यावरणाला
जेवढे पर्यावरणपूरक
पर्याय मिळतील
तेवढे हवेत!

ग्रीन प्रोटोकॉल हा एक हरित उपक्रम होता
ज्याचे ध्येय कॉलेज आणि बाहेरचे जग
अधिक पर्यावरणपूरक बनविण्याचे होते.

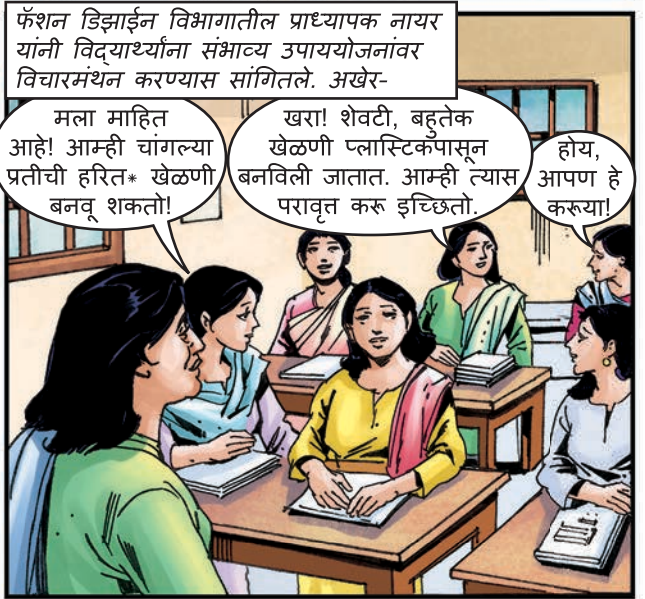
यासाठी एस.टी.ई.पी.ने कलात्मक, कार्यक्षम कापडी पिशव्या
तयार करण्यास सुरुवात केली आणि महाविद्यालयात आणि सोशल
मीडियावर त्यांच्या वापराचा प्रचार करण्यास सुरुवात केली.

असाच एक शिफारस केलेला उपाय म्हणजे
प्लॅस्टिकपेक्षा कापडी पिशव्या निवडणे.

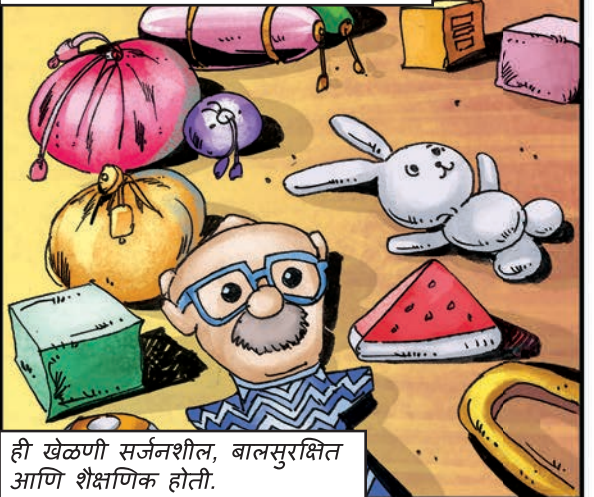
त्यांच्या प्राध्यापिका डॉ. निर्मला पद्मनाभन या प्रकल्पाचे नेतृत्व करत होत्या. एक दिवस -

त्यामुळे विद्यार्थ्यांनी कापड, लाकूड, पेट्टी अशा टाकाऊ साहित्यासह कामाला सुरुवात केली...

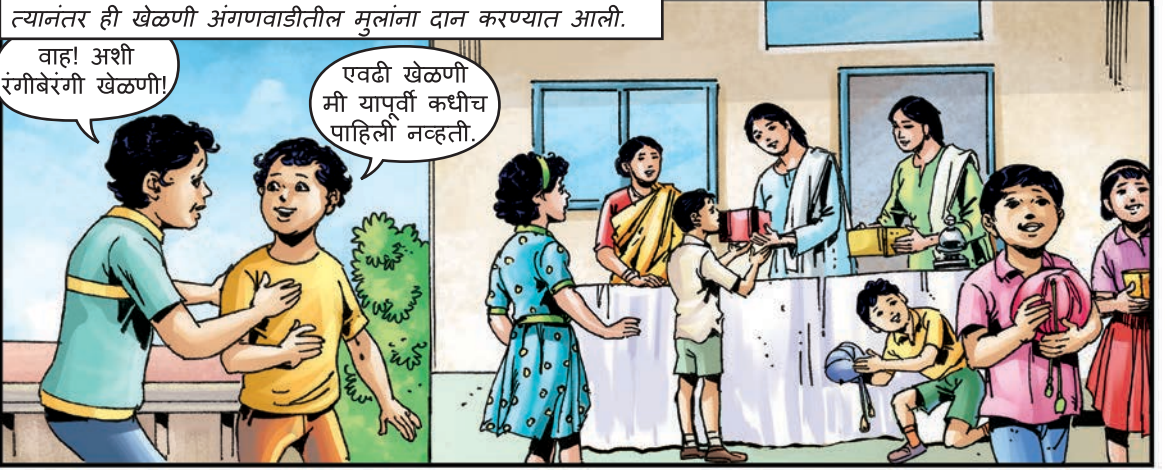
... आणि प्रोजेक्ट कालिचेप्पु[^] चे परिणाम, जसे म्हणतात तसे आश्चर्यकारक होते.

त्यानंतर ही खेळणी अंगणवाडीतील मुलांना दान करण्यात आली.

वाह! अशी रंगीबेरंगी खेळणी!

एवढी खेळणी मी यापूर्वी कधीच पाहिली नव्हती.

त्यानंतर कॉलेजने कोची कॉर्पोरेशन आणि कुडुंबश्री[^] यांच्या सहकार्याने ही योजना पुढील स्तरावर नेली.

या भागीदारीमुळे कुडुंबश्री युनिटमधील महिलांना रोजगाराच्या संधी ही उपलब्ध होतील.

ते उत्कृष्ट आहे!

अंगणवाडी शिक्षकांना शिल्पक राहिलेल्या साहित्याचा वापर करून खेळणी बनविण्याचे प्रशिक्षण देण्यासाठी सेंट तेरेसा एकात्मिक बाल विकास सेवा** (आयसीडीएस) सोबत काम करत आहे.

पंतप्रधान मोदींच्या 'मन की बात' मध्येही 'कालीचेप्पू' या प्रकल्पाचा उल्लेख करण्यात आला आहे.

... आणि हे सिद्ध केले की कधीकधी, जीवन सक्षम करण्यासाठी आणि आनंद पसरविण्यासाठी थोडी सर्जनशीलता आवश्यक आहे.

*ग्रामीण बालसंगोपन केंद्र

[^]दारिद्र्य निर्मूलन आणि महिला सक्षमीकरणाचा कार्यक्रम

** सहा वर्षांखालील मुले व त्यांच्या मातांसाठी कल्याणकारी कार्यक्रम

कमला मोहराणा

सुट्टी होती आणि पूजा वगळता सर्व विद्यार्थी खेळण्यात मग्न होते.

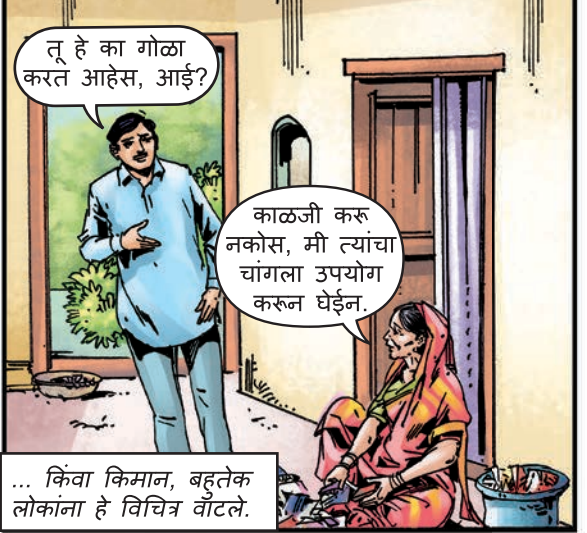
पूजा, तू हे दगड का गोळा करत आहेस?

मला वाटले की मी त्यांना एकत्र करून एक मनोरंजक शिल्प तयार करेन.

ही एक सुंदर कल्पना आहे. आज वर्गात मी तुम्हाला ओडिशाच्या कमला मोहराणा नावाच्या आणखी एका सर्जनशील व्यक्तीची गोष्ट सांगणार आहे, ज्यांनी टाकाऊ कागद आणि प्लॅस्टिकचे रूपांतर उत्कृष्ट कलाकृतींमध्ये केले.

कमला मोहराणा यांना एक विचित्र छंद होता...

तू हे का गोळा करत आहेस, आई?

काळजी करू नकोस, मी त्यांचा चांगला उपयोग करून घेईन.

... किंवा किमान, बहुतेक लोकांना हे विचित्र वाटले.

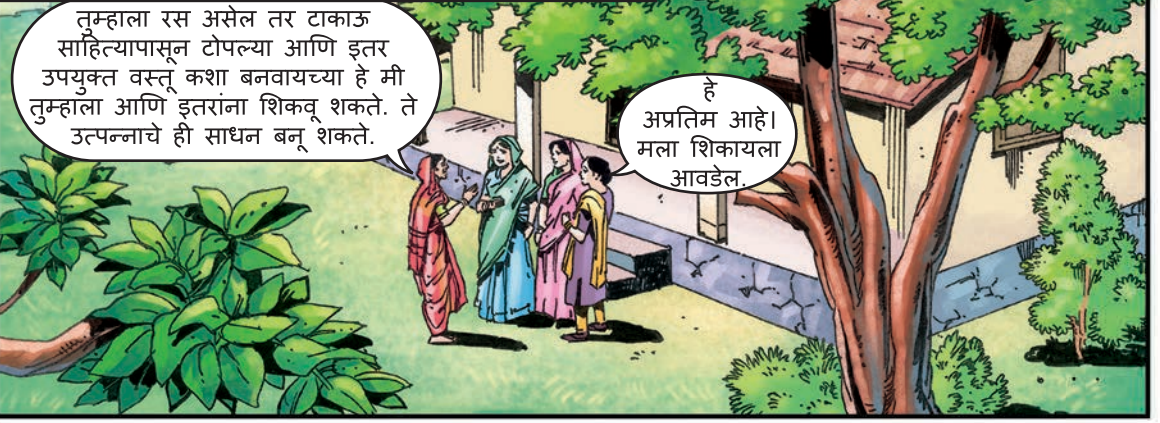
कमला, टाकाऊ कागद आणि प्लॅस्टिक का गोळा करत राहता?

हे बनवण्यासाठी.

ही टोपली सुंदर आहे. मला विश्वास बसत नाही की आपण हे कचऱ्यापासून बनवले आहे. काश, मलाही अशा गोष्टी करता आल्या असत्या!

शेजाऱ्याचे बोलणे कमलाबरोबर चालूच राहिले. दुसर् या दिवशी -

शेड्याच वेळात ही कौशल्ये शिकण्यासाठी महिलांचा एक गट कमलाकडे आला.

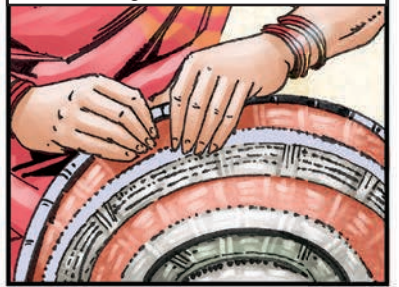
"पुढे आम्ही ते नीट धुऊन वाळवतो..."

"... मग, आम्ही त्याला पातळ पट्ट्यांमध्ये कापतो..."

"... आणि शेवटी आम्ही ते एकत्र विणून एक सुंदर टोपली तयार करतो."

टोपल्यांबरोबरच महिलांनी लवकरच टाकाऊ वस्तूंपासून पेन स्टॅंड, मोबाइल फोन स्टॅंड, फुलांची भांडी, हाताचे पंखे आणि भिंतीवर लटकवण्याचे काम सुरू केले.

एक दिवस -

लवकरच त्यांनी आपल्या गावातील आणि आजूबाजूच्या गावातील लोकांना नियमितपणे आपली उत्पादने विकण्यास सुरवात केली.

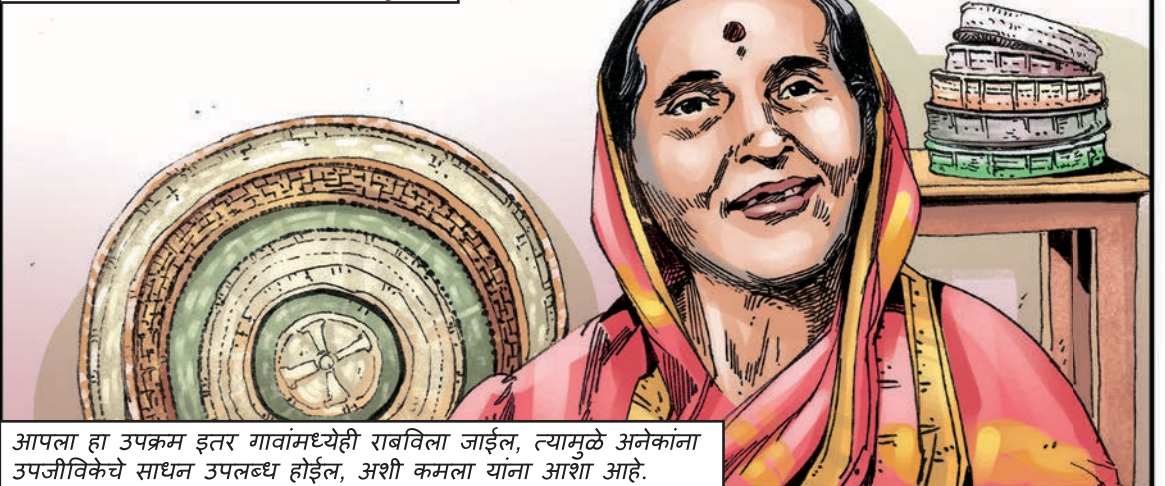
जेव्हा स्थानिक प्रशासनाला या गटाबद्दल कळले -

प्रशासनाच्या मदतीने मा थंपाटी संपूर्ण ओडिशातील हस्तकला मेळाव्यात आपला माल विकतात.

मा थंपाटी सध्या गावातील २८ ते ६३ वयोगटातील ४० महिलांना उपजीविका पुरवते.

मन की बात

खंड ६

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या रेडिओ कार्यक्रमावर आधारित 'मन की बात'च्या सहाव्या खंडात देशभरातील अविश्वसनीय कथा आपल्यासमोर आणल्या आहेत.

उत्तराखंडमधील दृष्टिहीन विद्यार्थिनी कल्पनाला अखेर मदतीसाठी साधनसामुग्री असलेली शाळा सापडली. ते देखील सर्व धडे कन्नडमध्ये शिकवले जातात. कल्पना तीन महिन्यांत नवी भाषा तर शिकतेच, पण त्यात तिला ९२ गुण मिळतात!

मणिपूरमधील टोंगब्रम बिजियाशांती या उद्योजक महिलेने कमळाच्या फुलावरील आपल्या प्रेमाचे रूपांतर भरभराटीच्या व्यवसायात केले आहे. ती त्यांच्या देठांमधून तंतू गोळा करते आणि कमळ रेशीमच्या निर्मितीत विणते, जेवढे ते सुंदर आहेत तितकेच टिकाऊ आहेत.

इस्माईलभाई शेरू यांचा जन्म गुजरातमधील एका शेतकरी कुटुंबात झाला आहे जो त्यांना त्यांच्या पावलावर पाऊल न ठेवण्याचा सल्ला देतो. मात्र, शेतीची आवड कायम आहे. आज ते एक शेतकरी आहेत, ज्यांच्या उच्च प्रतीचे पीक आणि नाविन्यपूर्ण पद्धतींनी त्यांच्या सहकाऱ्यांना प्रेरणा दिली आहे.

तुम्ही कुठेही असलात तरी यश नेहमीच मिळवता येते, हे दहा कथांच्या या संग्रहाने सिद्ध केले आहे.

₹99

www.amarchitrakatha.com

ISBN 978-81-966921-5-5

9 788196 692155